

**Tomasz MATRAS**

Uniwersytet Wrocławski

[tomaszmatras@tlen.pl](mailto:tomaszmatras@tlen.pl)

## SPORT JAKO ELEMENT EUROPEJSKIEJ TOŻSAMOŚCI W KONTEKŚCIE REGULACJI UNII EUROPEJSKIEJ<sup>1</sup>

### ABSTRACT

**Sport as an element of European identity in the context of European Union regulations**

Sport is one of the new areas of the Union's competence, conferred by the Treaty of Lisbon. Provisions of Community law are used in sport activities carried on within the EU Member States only to a limited extent. However, in recent years, the growing interest of the European Union authorities in sport is more visible. It results mainly from the importance of competitive sports in social and economic development. The variety of legal solutions in different countries led the Community institutions to try to work out a number of obligatory solutions. The EU's action concerning sport policy is to support and coordinate the activities of the Member States, the decisions however remain at the discretion of individual states. In another set of provisions of the European Union, sport is very often the subject of the so-called soft law, which has almost no legally binding force or is weaker than the traditional law. It takes the form of guidelines and standards that the countries may introduce at their sole discretion. The main goal of this paper is to determine the extent to which sport policy guidelines for the European Union are reflected in the in the area of the creation of a European identity.

**Key words:** sport, policy, European Union, identity, regulations

**Słowa kluczowe:** sport, polityka, Unia Europejska, tożsamość, regulacje prawne

<sup>1</sup> Artykuł powstał w ramach projektu badawczego nr UMO-2014/15/N/HS5/00685 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Zagadnienia sportu i tożsamości w powszechnej opinii wydają się na tyle rozbieżne, że trudno jest wskazać punkty je łączące. Powiązanie obu kategorii sprawia wrażenie nadinterpretacji i może być uznawane za tworzenie teorii nieposiadającej umocowania w rzeczywistości. Tymczasem dokładniejsza analiza pozwala na znalezienie wspólnych punktów obu zjawisk i przedstawienie praktycznych przykładów występowania tego typu korelacji. Zależność pomiędzy sportem a budową tożsamości to splot wielu problemów badawczych. Kwestia ta jest trudna do jednoznacznego zdiagnozowania ze względu na kilka płaszczyzn, na których możemy postrzegać wzajemne oddziaływanie. Poszczególne elementy mogą być bowiem interpretowane w sposób uznaniowy. Najważniejsza jest odpowiedź na pytanie o rodzaj współpracy, wpływu lub zależności pomiędzy sferą publiczną, sportem i społeczeństwem. Kluczowe w tym aspekcie wydaje się to, że charakter rywalizacji generuje silny ładunek symboliczno-emocjonalny, który odpowiednio ukierunkowany może służyć realizacji zadań związanych z budową wspólnoty<sup>2</sup>. W celu wstępnego usystematyzowania problemu należy przytoczyć kilka podejść teoretycznych i opinii starających się wyjaśnić wskazane zależności.

## WPŁYW SPORTU I KULTURY FIZYCZNEJ NA RZECZYWISTOŚĆ SPOŁECZNĄ I POLITYCZNĄ

W 1921 r. niemiecki socjolog Heinz Risse opublikował książkę *Socjologia sportu*, która przez wiele lat kształtowała fundamentalny sposób postrzegania wpływu sportu na społeczeństwo. Risse przedstawił w niej cywilizacyjne uwarunkowania rozwoju kultury fizycznej i jej oddziaływanie na kreowanie tożsamości narodowej<sup>3</sup>. Praca determinowała sposób prowadzenia badań socjologicznych do 1945 r. Po II wojnie światowej nastąpiło przeniesienie punktu ciężkości na kwestie związane z partycypacją społeczną w zawodach sportowych. Dyskusję zainicjował Helmuth Plessner, który w 1954 r. w artykule *Sport w nowoczesnym społeczeństwie* wskazał na zależność między rozwojem sportu a zmianami w powojennych Niemczech. Zgodnie z przedstawionymi тезami industrialne społeczeństwo potrzebowało kultury fizycznej jako środka „uśmierzającego” ładunek emocjonalny związany z wojenną traumą. Dodatkowo autor zasygnalizował aspekt rywalizacyjny, wynikający ze zmian demograficznych, szczególnie widoczny wśród klasy robotniczej. Plessner podkreślił wkraczanie sportu do innych dziedzin życia, co w konsekwencji prowadziło do jego masowości<sup>4</sup>.

Powyższa hipoteza badawcza znalazła później odbicie w pracach Hansa Lindego i Klause Heinemanna poświęconych związkom między otoczeniem społecznym

<sup>2</sup> S. Kowalczyk, *Elementy filozofii i teologii sportu*, Lublin 2002, s. 18.

<sup>3</sup> K. Heinemann, *History of Sport Sociology*, [w:] *Sport Science in Germany. An Interdisciplinary Anthology*, red. H. Haag, O. Grupe, A. Kirsch, Berlin 1992, s. 380.

<sup>4</sup> *Tamże*.

a uczestnictwem w zawodach sportowych. Badacze koncentrowali się w tym okresie na kulturze fizycznej w kontekście zatrudnienia, warunków pracy i różnic w percepcji zjawiska przez różne grupy społeczne. Dyskusja osadzona była na płaszczyźnie konfliktu społecznego oraz aspektach kulturowych i cywilizacyjnych. Sport postrzegany był wówczas przez socjologów jako jeden z elementów kształtujących nowe społeczeństwo.

Przykłady wymienionych zjawisk przedstawiał również Christian Krockow, który opisywał proces integracji małych społeczności poprzez wspólne treningi i ćwiczenia<sup>5</sup>. Z kolei Walter Tokarski – niemiecki historyk i teoretyk sportu – przedstawił pięć rodzajów relacji między polityką a sportem:

- strona symboliczna,
- dopełnienie działań politycznych,
- uzupełnienie pośrednich działań publicznych,
- narzędzie prowadzenia polityki,
- rywalizacja międzynarodowa.

Pierwszy ze związków odnosi się do sfery uniwersalnych wartości, rozwijanych wśród społeczeństwa dzięki uczestnictwu w zmaganiach sportowych. Poszanowanie przepisów i drugiego człowieka, poczucie solidarności, kształtowanie pozytywnych postaw, nauka odpowiedzialności i systematyczności to cechy obywatelskie, pożądane przez rządzących, dlatego politykom zależy na objęciu swoimi wpływami sfery sportu<sup>6</sup>. Z dopełnieniem działań politycznych mamy najczęściej do czynienia w przypadku organizacji imprez sportowych. Rozwój ekonomiczny lub rozbudowa infrastruktury w wielu przypadkach wiążą się z wydarzeniami sportowymi. Politycy przy tej okazji mogą wprowadzać określone rozwiązania prawne lub instytucjonalne<sup>7</sup>. Najszerzy zasięg posiada trzecia z korelacji przedstawiona przez Tokarskiego. Sport może stać się uzupełnieniem działań w innych obszarach polityk publicznych – szczególnie polityki zdrowotnej, edukacyjnej i gospodarczej. Promowanie wśród społeczeństwa różnych form rekreacji ma służyć obniżaniu w przyszłości wydatków na służbę zdrowia. Podkreśla się też, że sport wyrabia indywidualne cechy charakteru, takie jak samodyscyplina, regularność, kreatywność oraz twórczość, które państwo próbuje przekazać młodym ludziom w procesie socjalizacji. W określonych warunkach może wpływać na wzrost konsumpcji wewnętrznej, co poprawia wskaźniki ekonomiczne<sup>8</sup>.

Nie zawsze jednak sport jest wykorzystywany tylko dla dobra publicznego. Najjaśniejszym tego przykładem jest jego instrumentalizacja, określona przez autora jako narzędzie prowadzenia polityki. Zakłada ona przedmiotowe wykorzystanie poszczególnych elementów sportu do osiągnięcia korzyści przez partię polityczną, grupę rządzącą lub poszczególnych ludzi władzy. Posiadając wpływ na rozwój sportu, państwo dysponuje narzędziami, aby nim sterować, nie licząc się z potrzebami środowiska sportowego. Jak zaznacza Tokarski, zawodnicy, działacze i związki sportowe mogą stać się

<sup>5</sup> Ch. Krockow, *Sport und Industriegesellschaft*, München 1972, s. 16.

<sup>6</sup> W. Tokarski, *Sportpolitik. Theorie- und Praxisfelder von Governance im Sport*, Köln 2006, s. 4.

<sup>7</sup> *Tamże*, s. 5.

<sup>8</sup> *Tamże*.

elementami gry politycznej<sup>9</sup>. Instrumentalizacja może być połączona z kolejnym elementem wyszczególnionym przez Tokarskiego – rywalizacją międzynarodową. Jest to ważny czynnik z punktu widzenia poparcia dla władzy oraz budowy pozytywnego wizerunku danego państwa, zwycięstwa oraz dobre występy zawodników wpływają bowiem na polepszenie nastrojów społecznych, na czym zależy rządzącym<sup>10</sup>.

Godne zaprezentowania są teoretyczne podejścia prezentowane przez Petera Löschego. W jego ujęciu związki polityki i sportu mogą przyjąć trzy formy:

- polityki sportowej,
- sportu politycznego,
- upolitycznienia sportu.

Pierwsze pojęcie tożsame jest z funkcjami wyszczególnionymi przez Tokarskiego w ramach dopełnienia działań politycznych i uzupełnienia pośrednich działań publicznych. Drugie wiąże się z instrumentalizacją i przedmiotowością realizowaną przez państwa totalitarne i autorytarne. Natomiast upolitycznienie sportu to, według autora, nadanie mu formy instytucjonalnej podobnej do struktury organizacji publicznych. Federacje i związki sportowe nie posiadają pełnej autonomii, ponieważ ramy ich działań określone są przez czynniki polityczne<sup>11</sup>.

Oddziaływanie sportu na zagadnienia społeczne i polityczne są przedmiotem zaawansowanych analiz również w anglosaskim dyskursie naukowym. Sposób podejścia do tematu determinują poglądy i analizy Barriego Houlihana, powszechnie uznawanego za prekursora tego obszaru badawczego. W swoich pracach wymienia on cały szereg przykładów ukazujących współczesne związki polityki i sportu. Ukazuje sport jako skuteczny instrument promocji pozytywnego wizerunku państwa za granicą. Jego zdaniem sport może być wykorzystywany w służbie dyplomacji, działając na rzecz poprawy relacji międzynarodowych. Właśnie dlatego sportowe aspekty wizerunkowe mogą być uznawane za środek dyplomacji publicznej lub przynajmniej za jedno z głównych jej zadań<sup>12</sup>.

Warta wspomnienia jest również teoria Rogera Nolla, który określa sport mianem czynnika zaufania publicznego. W państwach rozwiniętych jest dobrem powszechnym, dostępnym w różnych formach uzależnionych od zainteresowań i możliwości obywateli. W ten sposób wytwarza on więzi pomiędzy czynnymi uczestnikami i odbiorcami życia publicznego. Przeżywanie wspólnych emocji wpływa na pogłębianie relacji społecznych. W związku z tym czynniki polityczne muszą być zainteresowane jego wspieraniem, ponieważ zwiększenie zaufania społecznego może przekładać się na wzrost poparcia dla władz publicznych<sup>13</sup>.

<sup>9</sup> Tamże, s. 6.

<sup>10</sup> Tamże.

<sup>11</sup> P. Lösche, *Sportpolity, Sportpolitics und Sportpolicy als theoretische Annäherung an eine Sportpolitikwissenschaft*, [w:] *Sportpolitik Handbuch*, red. W. Tokarski, K. Petry, Hamburg 2010, s. 13-27.

<sup>12</sup> B. Houlihan, *Sport, Policy and Politics. A Comparative Analysis*, London 1997, s. 3; tenże, *Sport and International Politics*, London 1994, s. 44; R. Hoyer, M. Nicholson, B. Houlihan, *Sport and Policy. Issues and Analysis*, Oxford 2010, s. 137-140.

<sup>13</sup> R. Noll, *Government and the Sports Business*, London 1974, *passim*.

Inny brytyjski badacz relacji sportowo-politycznych, Maurice Roche, w swoich analizach uwzględnił wartość wydarzeń sportowych od czasu rozegrania pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich w 1896 r. do końca XX w. Wyniki badań wskazywały na dwa aspekty zaangażowania państwa i społeczeństwa w kreowanie charakteru zawodów sportowych – racjonalny i nieracjonalny. Do pierwszego Roche zaliczył wszelkiego rodzaju wsparcie przyznawane przez rząd i agendy publiczne komitetom organizacyjnym – głównie pomoc finansową, logistyczną oraz odpowiedzialność za bezpieczeństwo i transport. Państwo dzięki swoim narzędziom pomaga w tych zadaniach, które nie mogą być zrealizowane na poziomie federacji sportowych. Z punktu widzenia tematu niniejszego artykułu bardziej istotne wydają się elementy nieracjonalnych, do których badacz zaliczył przede wszystkim symbole i zachowania społeczne. Zdaniem Rocha każda wielka impreza sportowa wpływa na kreowanie wizerunku państwa w oczach obcokrajowców, rozwój więzi społecznych poprzez utożsamianie się z symbolami narodowymi oraz budowanie prestiżu międzynarodowego. Podmioty polityczne dążą do takiego pokierowania wydarzeniem sportowym, aby osiągnąć zyski w wymienionych obszarach<sup>14</sup>.

Zdaniem Arjuna Appaduraia *nowoczesny sport wpływa na zachowania społeczne, czyniąc z rywalizacji i wspólnie przeżywanych emocji element duchowego uniesienia. Różne grupy społeczne przeżywają emocje sportowe zgodnie z własnym wyobrażeniem, co po części wynika z ich doświadczeń i kultury*<sup>15</sup>.

Niektórzy autorzy eksponują natomiast negatywne skutki zaangażowania państwa we wspieranie sportu. Allen Sack i Bruce Kidd argumentowali, że państwo, wydając środki publiczne, staje się zakładnikiem środowiska sportowego. Oczekiwanie sukcesu wymusza bowiem postępowanie zgodnie z życzeniem federacji sportowych, które alokują środki nie zawsze zgodnie z ich najbardziej efektywnym przeznaczeniem. Zmuszają w ten sposób instytucje publiczne do większych wydatków, w zamian obiecując sukcesy, które doprowadzą do wzrostu prestiżu państwa. Zdaniem badaczy jest to sytuacja nieracjonalna z punktu widzenia interesu publicznego<sup>16</sup>.

Z kolei według Macieja Karczewskiego możemy mówić o trzech podstawowych formach oddziaływania sportu na obszar polityki i kultury, a pośrednio również tożsamości. Przede wszystkim należy uznać jego rolę jako „facylitatora”, czyli środka biorącego czynny udział w udrażnianiu procesu komunikacji pomiędzy uczestnikami życia publicznego. Sport służy w tym wypadku doprecyzowaniu kodu kulturowego, ujawnieniu faktycznych intencji stron interakcji oraz łagodzeniu ewentualnych sporów i konfliktów. Po drugie, sport pełni funkcję „katalizatora”, w wyjątkowych sytuacjach może stanowić czynnik przyspieszający lub inicjujący określone procesy i wydarzenia. Po trzecie, może odgrywać rolę „kolektora”, czyli rezerwuaru i nośnika określonych wartości lub idei<sup>17</sup>.

<sup>14</sup> M. Roche, *Mega-Events and Modernity. Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*, London 2000, s. 17-19.

<sup>15</sup> A. Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*, Minneapolis 1996, s. 60.

<sup>16</sup> Cyt. za: A.T. Johnson, T.H. Frey, *Ownership versus Competition: Efficiency in Public Enterprise*, „Southern Economic Journal” 1992, vol. 73, nr 2, s. 519, [online] <http://dx.doi.org/10.1007/BF00145092>.

<sup>17</sup> M. Karczewski, *Sport w stosunkach międzynarodowych. Wstęp do teorii*, Poznań 2012, s. 14.

Z wymienionych względów instytucje publiczne zainteresowały się rozwojem i upowszechnieniem sportu, starając się go jednocześnie odpowiednio ukierunkowywać, aby spełniał określone cele o charakterze społecznym lub politycznym. Takie podejście często łączone jest tylko z działaniami państw autorytarnych i totalitarnych – jednak w większym lub mniejszym stopniu jest ono charakterystyczne dla każdego ustroju, również obecnie<sup>18</sup>. Sport nigdy bowiem nie funkcjonował w sposób pełni autonomiczny i wszędzie przynajmniej częściowo był wspierany przez instytucje publiczne. Ponadto, zgodnie z wynikami badań przedstawionymi przez Joshuę Goldsteina, rywalizacja sportowa jest jednym z fenomenów kultury globalnej i transnarodowych tożsamości. Wspólne uczestnictwo lub przeżywanie określonych wydarzeń sportowych kreuje tzw. „społeczność transnarodową”<sup>19</sup>.

Do tych tendencji odniósł się Andrzej Polus, według którego oblicze współczesnej rywalizacji sportowej najlepiej określa konstruktywistyczna ontologia. Analizując wpływ sportu na stosunki międzynarodowe, trzeba skupić się na interesach poszczególnych aktorów biorących udział w omawianej relacji. W tym celu należy przeprowadzić analizę źródeł, porównać deklaracje z rzeczywistością, zaprezentować dane liczbowe ukazujące ewolucję procesów, zmiany instytucjonalne w organizacjach międzynarodowych, proces kształtowania się interesów państw i przede wszystkim wpisać określone wydarzenia w odpowiednie konteksty<sup>20</sup>.

W niniejszym artykule właśnie w ten sposób będziemy badać oddziaływanie sportu na budowę tożsamości europejskiej. Główną wykorzystaną metodą będzie analiza instytucjonalno-prawna. Przy jej stosowaniu nie uwzględnia się innych okoliczności, natomiast koncentruje się uwagę na rozpoznaniu zawartości merytorycznej aktów normatywnych. Przez pojęcie instytucji rozumie się zarówno podmioty polityczne, jak i zespoły norm prawnych określających konkretne zjawiska. Przedstawimy zespół norm prawnych wpływający na strukturę organizacyjną zarządzania europejskim sportem.

## EUROPEIZACJA SPORTU

Obecnie wzmocnieniu ulegają międzynarodowe aspekty prawnych regulacji sportu. Szczególnie mocno zauważalne jest rosnące zainteresowanie ze strony struktur Unii Europejskiej. Wynika to przede wszystkim z wpływu, jaki ma rywalizacja sportowa na rozwój społeczny i gospodarczy. Według badania Eurobarometru z grudnia 2013 r. 41% obywateli Unii Europejskiej podejmuje aktywność fizyczną przynajmniej

<sup>18</sup> Najjaskrawszym przykładem takiego oddziaływania jest instrumentalizacja sportu, czyniąca z niego narzędzie prowadzenia polityki. Zakłada ona przedmiotowe wykorzystanie poszczególnych elementów sportu do osiągnięcia korzyści przez partię polityczną, grupę rządzącą lub poszczególnych ludzi władzy. Zawodnicy, działacze i związki sportowe mogą stać się elementami gry politycznej. P. Lösche, *Sportpolity, Sportpolitics und Sportpolicy...*, s. 13-27.

<sup>19</sup> J. Goldstein, *International Relations*, London 2004, s. 404.

<sup>20</sup> A. Polus, *Społeczny konstruktywizm i problemy związane z badaniami relacji pomiędzy sportem a polityką międzynarodową*, [w:] *Sport w stosunkach międzynarodowych*, red. tenże, Toruń 2009, s. 33-35.

raz w tygodniu. W 2011 r. w sposób bezpośredni lub pośredni zatrudnienie w sektorze sportu znalazło 15 mln obywateli Unii Europejskiej, czyli 5,4% osób w wieku produkcyjnym. Wytwarzaną przez sport wartość dodaną szacuje się rocznie na około 407 mld euro, co przekłada się na 3,65% europejskiego PKB<sup>21</sup>.

Dziedzina ta nie leży w bezpośrednim obszarze działalności organów unijnych, przepisy prawa wspólnotowego jedynie w ograniczonym zakresie znajdują zastosowanie do aktywności wykonywanej na terytorium państw członkowskich, jednak różnorodność rozwiązań prawnych w poszczególnych państwach skłoniła instytucje unijne do wypracowania pewnych rozwiązań wspólnotowych. Niektóre aspekty działalności sportowej są obszarem pełnego zastosowania prawa unijnego, szczególnie w odniesieniu do rynku wewnętrznego i polityki konkurencji. Większość nadal jednak przyjmuje formę zaleceń i norm, które państwa mogą wprowadzać we właściwej dla siebie formie. Sport jest najczęściej przedmiotem tzw. *soft law*, które nie posiada mocy prawnie wiążącej bądź jest ona słabsza niż tradycyjne prawo<sup>22</sup>. Z drugiej strony często powtarzany przez część działaczy sportowych jest argument o nieuwzględnianiu w proponowanych rozwiązaniach wspólnotowych specyfiki obecnego wymiaru sportu i jego problemów. Krytykowane są także przedstawione sposoby naprawy sytuacji, które często są nieaktualne. Obszar badawczy określający wpływ prawa wspólnotowego na politykę sportową poszczególnych państw pozostaje słabo zbadany i trudno jest prognozować, w jakim kierunku będzie się on rozwijał.

Niemniej w swoich deklaracjach instytucje unijne często wymieniają sport jako czynnik umożliwiający budowę wspólnoty europejskiej. W niniejszym tekście przedstawimy najważniejsze dokumenty zawierające tego typu odniesienia oraz analizę praktycznych możliwości połączenia obu kategorii – sportu i budowy wspólnoty.

Sprawy sportu stały się przedmiotem prac organów unijnych stosunkowo późno – dopiero w latach 80. XX w. Pierwszym dokumentem, w którym określono je jako osobną kategorię przedmiotową, był Raport Adonnino z 1985 r. Zwracał on uwagę na budowę integracji europejskiej w oparciu o wspólne dziedzictwo kulturowe. Wśród elementów umożliwiających to zadanie wyszczególniono znaczącą rolę sportu w kształtowaniu tożsamości europejskiej. W dokumencie określono znaczenie sportu w łączeniu ludzi i tworzeniu europejskich więzi. W związku z tym zaproponowano kilka działań o charakterze ogólnoeuropejskim, wśród których warto wymienić m.in.:

- organizację ogólnoeuropejskich wyścigów kolarskich,
- stworzenie wielonarodowych drużyn, które mogłyby rywalizować z zespołami z innych kontynentów,
- wprowadzenie europejskich emblematów na koszulkach, znajdujących się obok znaków narodowych<sup>23</sup>.

<sup>21</sup> *Special Eurobarometer 412 „Sport and Physical Activity” Report*, 5 III 2014, [online] [ec.europa.eu/public\\_opinion/archives/ebs/ebs\\_412\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf), 31 VII 2016.

<sup>22</sup> R. Parrish, *Sports Law and Policy in the European Union*, Manchester 2003, s. 154-156.

<sup>23</sup> *A People's Europe Reports from the ad hoc Committee*, „Bulletin of the European Communities” 1985, Supplement 7, s. 26, [online] <http://core.ac.uk/download/pdf/5074469.pdf>, 1 VII 2016.

Określenie istoty sportu i wyszczególnienie problemów środowiska uznawane jest za preludeum do dalszych regulacji. Dzięki raportowi sport uzyskał status osobnej kategorii, stanowiącej przedmiot zainteresowania organów wspólnotowych.

Kluczowym okresem z punktu widzenia aktywności legislacyjnej organów unijnych w interesującym nas zakresie były lata 90. XX w. Wyrazem zwiększającej się roli sportu było odwołanie do niego po raz pierwszy w prawie traktatowym. W tekście podstawowym przyjętego w 1997 r. Traktatu z Amsterdamu nie było co prawda bezpośredniego nawiązania do problematyki, ale jako załącznik dodano *Wspólną deklarację na temat sportu*. Zaznaczono w niej, że *konferencja podkreśla społeczne znaczenie sportu, w szczególności jego rolę w kształtowaniu tożsamości i jednoczeniu ludzi, dlatego zachęca organy Unii Europejskiej do konsultowania się ze stowarzyszeniami sportowymi przy rozpatrywaniu ważnych kwestii dotyczących sportu*<sup>24</sup>. Istotne wydaje się przede wszystkim sformułowanie o kształtowaniu tożsamości. W ten sposób pośrednio zaznaczono, że planuje się wykorzystać ten sektor do wzmocnienia społecznego procesu integracji, a w dalszej kolejności jako element umożliwiający budowę wspólnej europejskiej tożsamości.

Od momentu wpisania sportu do prawa traktatowego zaczęły pojawiać się pomysły, jak powinna wyglądać organizacja tego obszaru. Inaczej mówiąc, organy unijne przedstawiały kolejne propozycje, w których wskazywano na konkretne działania o charakterze ujednolicającym tę dziedzinę, funkcjonującą wcześniej w sposób autonomiczny w poszczególnych państwach członkowskich. Jednocześnie w dokumentach unikano sformułowań podkreślających narodową specyfikę sportu, zastępując je określeniami o konieczności wprowadzenia europejskiego wymiaru regulacji.

W 1998 r. Komisja Europejska rozwinęła deklarację amsterdamską, przygotowując dokument pod nazwą *Europejski model sportu*<sup>25</sup>. Pomimo braku jednoznacznego stwierdzenia potrzeby stworzenia takiego modelu, całość dokumentu wskazywała, jak powinien on wyglądać. W pierwszym rozdziale wymieniono sześć specyficznych cech związanych ze sportem i kulturą fizyczną charakterystycznych dla Europy<sup>26</sup>. Według Komisji należały do nich piramidalna struktura, system awansów i spadków, wolontariat, rozgrywki międzynarodowe, tzw. aspekty negatywne rywalizacji oraz właśnie tożsamość<sup>27</sup>. Ostatni element uznano za istotny w kontekście integracji społecznej, walki z rasizmem i promocji tolerancji, zaznaczając jednocześnie konieczność wypracowania spójnej strategii wykorzystywania sportu w tych obszarach. Podkreślono ponadto, że wyniki badań niezaprzeczalnie dowodzą, że aktywny tryb życia wpływa na zmniejszenie ryzyka chorób. W związku z tym Komisja wskazała na *potrzebę wypracowania*

<sup>24</sup> *Deklaracja nr 29*. (załącznik do Traktatu z Amsterdamu), Dz.U. UE C 340, 10 XI 1997.

<sup>25</sup> European Commission. Directorate-General X, *The European Model of Sport. Consultation document of DG X*, [online] [http://www.bso.or.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU\\_European\\_Model\\_Sport.pdf](http://www.bso.or.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU_European_Model_Sport.pdf), 12 VIII 2016.

<sup>26</sup> W dokumencie podkreślono m.in. wkład Europy w rozwój wielu dyscyplin. Do czasu przygotowania Europejskiego modelu sportu 54% letnich igrzysk olimpijskich i 50% mistrzostw świata w piłce nożnej rozegrano na terenie Europy.

<sup>27</sup> European Commission. Directorate-General X, *The European Model of Sport...*, pkt 1.1.

najbardziej skutecznych mechanizmów zachęcania społeczeństw do aktywności fizycznej<sup>28</sup>. W odniesieniu do reguł organizacyjnych określono, że koordynacja ze strony państwa powinna uwzględniać potrzeby społeczne i obejmować szerokie spektrum narzędzi i metod. Najbardziej oczekiwanym rozwiązaniem jest funkcjonowanie w tym obszarze partnerstwa publiczno-prywatnego<sup>29</sup>.

Analizując zapisy Europejskiego modelu sportu, nie sposób nie odnieść wrażenia, że próbowano za pomocą tego dokumentu wprowadzić obligatoryjne rozwiązania wspólnotowe regulujące całą dziedzinę. Wyszczególnione powyżej elementy miały przełożyć się na proponowane działania. Bezpośrednim celem było wprowadzenie kategorii unijnej polityki sportowej, podobnej do tej, jaka występuje w obszarach rolnictwa, ochrony środowiska lub transportu. Posiadanie takiego instrumentu z kolei ułatwiałoby budowę europejskiej tożsamości.

Istotne znaczenie miało także spotkanie ministrów państw członkowskich odpowiedzialnych za sport<sup>30</sup> w niemieckim Paderborn w dniach 31 maja – 2 czerwca 1999 r. Było to pierwsze posiedzenie Rady Unii Europejskiej dotyczące tylko sportu<sup>31</sup>. Najwięcej miejsca poświęcono wspólnej walce z dopingiem. Elementem skutecznego przeciwdziałania procederowi miała być *bliższa współpraca instytucji publicznych i organizacji sportowych*<sup>32</sup>. Zwrócono także uwagę na aspekty wizerunkowe. Zaapelowano do mediów, aby w przekazie *eksponowały pozytywne wartości oraz promowały rywalizację kobiet i osób niepełnosprawnych*<sup>33</sup>.

Konkluzje po spotkaniu w Paderborn doprowadziły do przedstawienia przez Komisję na posiedzeniu Rady Europejskiej 1 grudnia 1999 r. tzw. raportu helsińskiego<sup>34</sup>. Wśród zawartych w dokumencie czynników umożliwiających budowę wspólnego modelu sportu należy wymienić:

- zwiększenie nacisku na nauczanie kultury fizycznej w szkołach i wprowadzenie w tym aspekcie rozwiązań wspólnotowych,
- zachęcenie Europejskiej Grupy Etycznej do działań antydopingowych<sup>35</sup>,

<sup>28</sup> Tamże, pkt 13.

<sup>29</sup> Tamże, pkt 15.

<sup>30</sup> Sformułowanie „ministrów odpowiedzialnych za sport” jest użyte celowo z uwagi na to, że nie we wszystkich państwach członkowskim funkcjonuje ministerstwo sportu. Często sprawy sportu włączone są w zakres kompetencji ministerstw ds. edukacji, kultury lub młodzieży.

<sup>31</sup> R. Parrish, *Sports Law...*, s. 185-186.

<sup>32</sup> *Conclusion of the Council Presidency on the occasion of the Informal Meeting of the sports ministers of the European Union*, cz. 1, [w:] *The European Union and Sport. Legal and Policy Documents*, red. R.C.R. Siekmann, J. Soek, The Hague 2005, s. 44.

<sup>33</sup> Tamże, cz. 3.

<sup>34</sup> Raport powstał przez zebranie wcześniejszych regulacji oraz opinii środowiska sportowego, wyrażonego szczególnie podczas Konferencji Sportu Unii Europejskiej, która odbyła się w dniach 20-23 V 1999 r. w Olimpii. L. Halgreen, *European Sports Law. A Comparative Analysis of the European and American Models of Sport*, Aarhus 2004, s. 59.

<sup>35</sup> Działania te miały być realizowane poprzez aktywizowanie narodowych autorytetów do zaangażowania się w przedstawianie skutków zażywania niedozwolonych substancji.

- wyeliminowanie różnic występujących w państwach członkowskich w poziomie podatków na produkty i usługi sportowe<sup>36</sup>.

Wymienione pomysły miały znaleźć praktyczne odzwierciedlenie w pracach Unii Europejskiej na płaszczyznach edukacji, zdrowia publicznego i integracji społecznej. W konkluzjach zaznaczono, że *Unia Europejska zmieniła swoje podejście do sportu, bowiem jest to jeden z sektorów najsilniej dotykających i łączących obywateli bez względu na wiek i pochodzenie społeczne*<sup>37</sup>.

Następnym krokiem umożliwiającym wprowadzenie nowego zakresu regulacji była Deklaracja w sprawie specyfiki sportu przyjęta przez Radę Europejską w Nicei w grudniu 2000 r.<sup>38</sup> Zgodnie z jej zapisami wezwano organy Wspólnoty, aby zwracały większą uwagę na edukacyjne wartości sportu. Warte uwagi wydaje się też stwierdzenie o tym, aby *jego społeczny i kulturalny wymiar odciskał się mocniej w polityce władz*<sup>39</sup>. Zgodnie z deklaracją *sport należy uwzględniać podczas realizacji wspólnej polityki, a struktury organizacyjne powinny działać na zasadzie wolontariatu, w obszarach zdrowia, wychowania, integracji i kultury. Europejski wymiar sportu powinien bazować na poszanowaniu prawa krajowego i wspólnotowego, kodeksu etycznego oraz propagowaniu solidarności*<sup>40</sup>.

Deklaracja dokładnie oddaje ówczesny sposób definiowania omawianej materii. Za uważalne jest stosunkowo mocne położenie nacisku na uniwersalne zasady. Zgodnie z dokumentem stanowią one element odróżniający od innych części świata, gdzie sport wykorzystywany jest komercyjnie lub instrumentalizowany przez czynniki polityczne. Tymczasem w państwach członkowskich instytucje publiczne powinny jedynie promować wartości, pomagać organizacjom sportowym i wspierać oddolne inicjatywy społeczne. Konsekwencją tych działań miało być stworzenie społecznego wymiaru sportu.

Trochę inaczej sprawę przedstawiono w traktacie konstytucyjnym. Przyjęty przez Konwent Europejski w czerwcu 2003 r. ostateczny tekst Konstytucji dla Europy odczytywany był jako krok naprzód w uznaniu sektora za część polityk unijnych<sup>41</sup>. Artykuł III-182 mówił o *wspieraniu europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając*

<sup>36</sup> Commission of the European Communities, *Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework „The Helsinki Report on Sport”*, Brussels, 10 XII 1999, COM(1999) 644 final, rozdz. 3.1-4.2.

<sup>37</sup> *Tamże*, rozdz. 5.

<sup>38</sup> Deklaracja nie stanowiła załącznika do traktatu. Był to osobny dokument w formie deklaracji politycznej przyjęty przez Radę Europejską. R.C.R. Siekmann, *Introduction to International and European Sports Law. Capita Selecta*, The Hague 2012, s. 71.

<sup>39</sup> Deklaracja nie zawierała norm, które państwa członkowskie powinny implementować bezpośrednio lub stosować we własnych porządkach prawnych, i należy ją postrzegać jako tekst polityczny.

<sup>40</sup> *Declaration of the European Council on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies*, Nice, 7-9 XII 2000, [online] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l35007>, 12 VIII 2016.

<sup>41</sup> S. van den Bogaert, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, The Hague 2005, s. 402.

jego funkcję społeczną i edukacyjną<sup>42</sup>. Określono też cel działań, wskazując na rozwój europejskiego wymiaru sportu, przez *popieranie uczciwości i dostępności we współzawodnictwie oraz współpracy między organizacjami odpowiedzialnymi za sport, jak również przez ochronę integralności fizycznej i psychicznej sportowców – w szczególności młodych*<sup>43</sup>. W porównaniu z wcześniejszymi dokumentami widoczny jest wyraźnie szerszy zakres poruszanych spraw i przedstawienie ich w formie bardziej szczegółowej. Z uwagi na odrzucenie w referendum w 2005 r. w Holandii i Francji Konstytucji dla Europy powyższe zapisy nie weszły w życie, jednak zdecydowana większość z nich została implementowana do Traktatu z Lizbony.

Podsumowując formę unijnych regulacji odnośnie do sportu do 2007 r., należy przedstawić kilka uwag. W większości miały one charakter deklaracyjny, a zawarte w nich propozycje były często powtórzeniem wcześniejszych zapisów. Jednocześnie nie określono środków, za pomocą których zamierzano realizować konkretne czynności na poziomie wspólnotowym. Dominowały hasła o konieczności wsparcia, rozszerzenia i stworzenia. Zmiana tego stanu rzeczy nastąpiła w 2007 r., kiedy powstała Biała księga na temat sportu.

## PRÓBY ZAINICJOWANIA WSPÓLNOTOWEJ POLITYKI SPORTOWEJ

Przyjęcie Białej księgi 11 lipca 2007 r. argumentowano jako etap zacieśnienia współpracy i pogłębienia dialogu na temat sportu na szczeblu unijnym. Z uwagi na katalog poruszanych spraw oraz umiejscowienie celów dokument ten uznaje się za najważniejszy, jaki przedstawiła Komisja. Co prawda z formalnego punktu widzenia był on wyłącznie deklaracją polityczną i nie miał charakteru wiążącego dla państw członkowskich w zakresie implementacji poszczególnych norm, stanowił jednak swego rodzaju przyczynek określający stanowisko Unii Europejskiej, który w przyszłości miał doprowadzić do obligatoryjnych rozwiązań prawnych.

Biorąc pod uwagę tematykę poruszaną w niniejszym tekście, kluczowe jest przedstawienie kwestii odwołujących się do budowy wspólnoty i tożsamości<sup>44</sup>. Zdaniem Komisji *aktywność fizyczna kreuje nowy styl życia, bardzo mocno wpływając na zmianę wcześniejszych tradycyjnych form spędzania wolnego czasu i powstanie nowych zachowań społecznych. Należą do nich umiejętność zrzeszania się oraz rozwoju społecznego różnych środowisk, niezależnie od wieku czy pochodzenia. Są to cechy pożądane z punktu widzenia przyjętych w państwach europejskich kryteriów rozwoju społecznego*<sup>45</sup>. Z drugiej strony

<sup>42</sup> Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy, Dz.U. UE C 310, 16 XII 2004, art. III-282, pkt 1.

<sup>43</sup> Tamże.

<sup>44</sup> Istotę problemu Komisja wskazywała, przywołując dane statystyczne, zgodnie z którymi 60% obywateli Unii Europejskiej regularnie uprawia sport indywidualnie lub w 700 tys. klubów i stowarzyszeń. Komisja Wspólnot Europejskich, *Biała księga na temat sportu*, Bruksela, 11 VII 2007, KOM(2007) 391 wersja ostateczna, s. 3-4, [online] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=PL>, 30 VIII 2016.

<sup>45</sup> Tamże, s. 39.

nieco zaskakujące może wydawać się sformułowanie odrzucające częściowo wcześniejszy dorobek – mianowicie zdaniem Komisji *w politycznej debacie przywiązuje się dużą wagę do europejskiego modelu sportu. Pojęcie to budzi jednak wiele wątpliwości, ponieważ określenie jednego modelu organizacji sportu w Europie wydaje się nierealistyczne. W związku z tym zamiast wprowadzania obligatoryjnych rozwiązań organizacyjnych priorytetem powinna stać się promocja określonych wartości, ponieważ można wyróżnić wspólne uniwersalne zasady, które są tożsame ze specyfiką europejskiego sportu*<sup>46</sup>.

Komisja zalecała ponadto, aby sposób zarządzania opracowany przez państwa członkowskie uwzględniał regulacje zaproponowane przez instytucje wspólnotowe w ramach tzw. dobrego zarządzania. Przedstawiono także kilka postulatów dotyczących ochrony nieletnich zawodników, odnosiły się one głównie do monitorowania przepisów prawa wspólnotowego pod kątem pracy osób młodocianych. Zadeklarowano także wsparcie dla podmiotów reprezentujących interesy sportu i władz antykorupcyjnych w celu wypracowania mechanizmów i strategii zwalczania nielegalnych praktyk.

Wartością dodaną Białej księgi jest przede wszystkim zwiększenie partycypacji społecznej oraz podkreślenie roli i znaczenia sportu amatorskiego, czyli częściowe odejście od założeń, na których opierał się Europejski model sportu. Ten aspekt uległ jeszcze dalszemu wzmocnieniu w przyjętym w tym samym roku *Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*.

Wejście w życie 1 grudnia 2009 r. Traktatu z Lizbony spowodowało wytworzenie się zupełnie innej sytuacji. Dokument ten stanowi obecnie najwyższy rangą akt unijny, w którym występują odniesienia do sportu. Ponadto dzięki traktatowi stał się on po raz pierwszy przedmiotem kompetencji Unii Europejskiej jako całości. Artykuł 149 Traktatu ustanawiającego Unię Europejską otrzymał nowe brzmienie jako art. 165 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*<sup>47</sup>. Powtórzono w nim dosłownie zasadę dobrowolności oraz zapisy Konstytucji dla Europy na temat wspierania przedsięwzięć sportowych oraz jego społecznej i edukacyjnej funkcji<sup>48</sup>. Ponadto pojawiły się zapisy o *zmierzaniu do rozwoju europejskiego wymiaru sportu, popieraniu kwestii uczciwości i dostępności we współzawodnictwie, promowaniu współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi za sport oraz ochronie integralności fizycznej i psychicznej zawodników*<sup>49</sup>. Podkreślono również, że *Unia i państwa członkowskie sprzyjają współpracy z państwami trzecimi oraz z kompetentnymi organizacjami międzynarodowymi w dziedzinie edukacji i sportu, zwłaszcza z Radą Europy*<sup>50</sup>.

Przytoczone powyżej zapisy traktatowe zmuszają do odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób klasyfikować stanowisko Unii Europejskiej, tj. czy mamy do czynienia tylko z działaniem, czy też polityką wspólnotową w tej dziedzinie. Inaczej rzecz ujmując, czy

<sup>46</sup> *Tamże*.

<sup>47</sup> *Tamże*, s. 18.

<sup>48</sup> *Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dz.U. UE C 326, 26 X 2012, art. 165, pkt. 1.

<sup>49</sup> *Tamże*, art. 165 pkt 2.

<sup>50</sup> *Tamże*, art. 165 pkt 3.

istnieje polityka sportowa, czy tylko czynności w ramach prac organów Unii<sup>51</sup>. Wątpliwości te rozwiewa art. 2 TFUE, gdzie sport zaliczono do dziedzin, w których Unia ma kompetencje do prowadzenia działań mających na celu *wspieranie, koordynowanie lub uzupełnianie działań państw członkowskich*. Identyczny status posiadają edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i kultura<sup>52</sup>.

Po wejściu w życie Traktatu z Lizbony oczekiwano, że dysponując podstawami prawnymi, można będzie opracować szczegółowy unijny program rozwoju sportu, wspierany ze środków wspólnotowych. Nie znalazło to co prawda odzwierciedlenia w zrealizowanych pracach, ale pojawiają się przesłanki wskazujące na zacieśnienie współpracy. Widoczne jest przyspieszenie realizacji poszczególnych postulatów, które wcześniej występowały jedynie w formie deklaratywnej. Szczególne znaczenie ma w tym aspekcie opieranie działań na skonkretyzowanych planach prac. Charakterystycznym ich elementem są elastyczne ramy – w stosownych przypadkach możliwe są korekty przyjętych wcześniej założeń, w zależności od rozwoju wydarzeń lub pojawienia się sytuacji kryzysowych.

W przyjętym w listopadzie 2010 r. Planie prac Unii Europejskiej na lata 2011-2014 w dziedzinie sportu określono zagadnienia priorytetowe z punktu widzenia funkcjonowania polityki sportowej na szczeblu wspólnotowym. W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Uczciwość w sporcie* skoncentrowano uwagę na walce z dopingiem i manipulowaniem wynikami. Komisja przedstawiła w tym aspekcie następujące działania:

- podjęcie działań przeciwdziałających manipulowaniu wynikami sportowymi,
- opracowanie zasad związanych z dobrym zarządzaniem w dziedzinie sportu,
- podjęcie próby uregulowania dostępu do zawodu agenta sportowego oraz wprowadzenie nad nim nadzoru,
- opracowanie zasad transferów w sportach zespołowych, szczególnie młodych zawodników<sup>53</sup>.

Kolejny blok koncentrował się na społecznych walorach sportu, poprzez określenie jego roli w obszarach zdrowia publicznego, integracji społecznej, edukacji i wolontariatu. Z ważniejszych celów tej części planu należy wymienić:

- przygotowanie wytycznych co do tzw. kariery równoległej i zapewnienie w ten sposób młodym sportowcom edukacji na wysokim poziomie,
- uwzględnianie kwalifikacji związanych ze sportem w europejskich ramach kwalifikacji zawodowych,
- przygotowanie sposobów promocji aktywności fizycznej.

Ostatni z elementów planu wskazywał na gospodarcze aspekty sportu, zwłaszcza stabilne finansowanie oraz tzw. politykę opartą na dowodach. Według zapisów komunikatu *możliwe jest wzmacnianie mechanizmów solidarności finansowej pomiędzy*

<sup>51</sup> S. Weatherill, *Fair Play Please! Recent Developments in the Application of EC Law to Sport*, [w:] tenże, *European Sports Law. Collected Papers*, The Hague 2014, s. 524.

<sup>52</sup> *Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu...*, art. 6.

<sup>53</sup> *Działania oparte na tematach priorytetowych. Załącznik nr 1 do Rezolucji Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2011-2014*, Dz.U. UE C 162/01, 1 VI 2011.

*sportem zawodowym i amatorskim*<sup>54</sup>. W zakresie walki z dopingiem, zarządzania w sporcie, kształcenia i szkoleń, zdrowia i zaangażowania społecznego, statystyki sportowej oraz finansowania powołano grupy eksperckie mające wypracować najbardziej adekwatne metody realizacji poszczególnych elementów planu<sup>55</sup>.

Pozytywną opinię organów unijnych na temat rezultatów planu postanowiono wykorzystać, przygotowując kolejny tego typu dokumentu. Na jego ogłoszenie duży wpływ miały również wyniki badań Eurobarometru z grudnia 2013 r., z których wynikało znaczne zróżnicowanie w podejściu mieszkańców Europy do aktywności fizycznej. Konsekwencją takiego stanu rzeczy stało się położenie większego nacisku na sport amatorski. Rezolucję w sprawie Planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2014-2017 przyjęto 21 maja 2014 r. na posiedzeniu Rady ds. Edukacji, Młodzieży, Kultury i Sportu<sup>56</sup>. Stanowi ona najbardziej aktualną strategię określającą obecne stanowisko Unii Europejskiej. Opisanie w dokumencie propozycje tradycyjnie zawężono do trzech bloków:

- ochrona uczciwości w sporcie poprzez walkę z nielegalnymi praktykami i dyskryminacją,
- rozwijanie gospodarczego wymiaru sportu,
- promowanie sportu jako narzędzia realizacji celów społecznych<sup>57</sup>.

## PODSUMOWANIE

Wymienione powyżej akty prawa unijnego stanowią zaledwie ułamek regulacji w obszarze sportu. Niemniej na podstawie wyszczególnionych dokumentów i opisanych działań organów wspólnotowych można przedstawić kilka uwag o charakterze porządkującym.

Należy wyraźnie podkreślić, że prace Unii Europejskiej w obszarze sportu są i były częściowo determinowane potrzebą większej partycypacji społecznej i zwiększenia obywatelskiego charakteru integracji. W ten sposób nieuniknione stało się zderzenie z kwestiami tożsamości, jako że tożsamość i sport wzajemnie na siebie oddziałują.

Z drugiej strony nie powinno się przeceniać znaczenia tożsamości, ponieważ stanowi ona tylko jeden z elementów występujących we wspólnotowych regulacjach dotyczących sportu. Znacznie więcej miejsca poświęca się w nich aktualnym problemem kultury fizycznej i wskazuje na sposoby ich rozwiązania. Oczywiście organy unijne zdają sobie sprawę z tego, że samo pragmatyczne podejście do materii nie spowoduje

<sup>54</sup> *Tamże*.

<sup>55</sup> *Zasady członkostwa w grupach eksperckich utworzonych przez państwa członkowskie i Komisję w ramach planu prac UE w dziedzinie sportu na lata 2011–2014 oraz zasady funkcjonowania tych grup. Załącznik nr 2 do Rezolucji Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie...*

<sup>56</sup> *Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich, zebranych w Radzie dnia 21 maja 2014 r., w sprawie planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2014-2017, Dz.U. UE C 183/03, 14 VI 2014.*

<sup>57</sup> *Tamże*, pkt 2.11.

osiągnięcia przyjętych celów. Stąd istotną kategorią przyjętą już w latach 80. XX w. było wprowadzanie określonego sposobu myślenia, m.in. poprzez silne odwołanie do wartości. Podkreślana w dokumentach unijnych walka z rasizmem, ksenofobią, integracja społeczna przez sport oraz promowanie roli kobiet stanowią czynniki blisko związane z zagadnieniem tożsamości.

Taki stan rzeczy nie był typowy dla całego procesu integracji. Początkowo sygnalizowano jedynie znaczenie sportu dla budowania wspólnoty europejskiej. Pierwsze uwagi odnosiły się do roli kultury fizycznej i sportu w wymiarze wewnętrznym i zalecały państwowi członkowski określone postępowanie. Z czasem jednak nastąpiło przeniesienie punktu ciężkości na płaszczyznę bardziej szczegółową, której celem miało być stworzenie europejskiego modelu sportu, odróżniającego Europę od sposobów organizacji występujących w innych częściach świata. W konsekwencji harmonizacji narodowe sposoby zarządzania sportem i kształtowania jego podstaw zostałyby zastąpione przez model europejski. W dalszej kolejności stworzona standaryzacja w połączeniu z powszechnością i popularnością zjawiska mogłaby zostać wykorzystana jako jeden z czynników kreujących tożsamość europejską. Zabieg ten okazał się niemożliwy do przeprowadzenia, czego dowodzi brak dalszych prac legislacyjnych w kierunku przyjęcia prawnie obligatoryjnych rozwiązań.

Obecnie działania realizowane są poprzez kilkuletnie plany. Mają one inną formę niż dokumenty, które powstały w latach 90. XX w. i w pierwszej dekadzie XXI w. Przede wszystkim koncentrują się na kwestiach dużo bardziej pragmatycznych, starając się rozwiązać bieżące problemy środowiska sportowego. Brak w nich tak wyraźnie wyeksponowanej sfery idei, do której chętnie nawiązywano wcześniej. Obecna forma regulacji nie oznacza jednak całkowitego zaniechania prac organów unijnych w kierunku wykorzystania sportu do budowy tożsamości. Część proponowanych wcześniej rozwiązań została zaadaptowana przez niektóre państwa członkowskie. Inne, znajdujące się na etapie projektowania, częściowo nawiązują do aspektów tożsamościowych. Nie mają one jednak charakteru narzucania konkretnych rozwiązań, ale bazują na przekonaniu o zyskach społecznych wynikających z ich implementacji.

Oczywiście nadużyciem jest stwierdzenie, że działania organów Unii Europejskiej były i są projektowane pod kątem „przemycenia” określonych norm i próby instrumentalnego wykorzystania sportu dla potrzeb stworzenia europejskiego narodu. Tego typu postawienie sprawy nie oddaje istoty regulacji, szczególnie biorąc pod uwagę specyfikę proponowanych rozwiązań. W przeważającej większości bazują one na pozytywnych wartościach, takich jak tolerancja, poszanowanie drugiej osoby i integracja. Należy to raczej utożsamiać z działaniem wykorzystującym potencjał sportu poprzez promowane określonych idei i dzięki temu stworzenie kontekstu, w jaki obywatele Unii Europejskiej powinni postrzegać sport, tj. nie w kategoriach wyłącznie rywalizacji, ale jako elementu pozytywnego trybu życia. Osiągnięcie takiego rezultatu można łączyć z oddolną budową ogólnoeuropejskiej tożsamości opartej właśnie na uniwersalnych wartościach.

Należy również podkreślić, że przedstawione wyniki potwierdzają wpływ sportu na tworzenie tożsamości europejskiej zgodny z założeniami społecznego konstrukttywizmu.

Przeprowadzona za pomocą metody instytucjonalno-prawnej analiza źródeł i dokumentów potwierdziła, że postrzeganie sportu w Unii Europejskiej wynika z doświadczeń europejskich narodów w rozwoju tej dziedziny oraz jest warunkowane specyficznym dla Europy postrzeganiem rywalizacji sportowej – opartym na uniwersalnych wartościach i zasadach.

## BIBLIOGRAFIA

- Appadurai A., Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization, Minneapolis 1996.*
- Bogaert S. van den, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, The Hague 2005.
- Commission of the European Communities, *Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework „The Helsinki Report on Sport”*, Brussels, 10 XII 1999, COM(1999) 644 final.
- Declaration of the European Council on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies*, Nice, 7-9 XII 2000, [online] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l35007>.
- Deklaracja nr 29.*, załącznik do Traktatu z Amsterdamu, Dz.U. UE C 340, 10 XI 1997.
- European Commission. Directorate-General X, *The European Model of Sport. Consultation document of DG X*, [online] [http://www.bso.or.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU\\_European\\_Model\\_Sport.pdf](http://www.bso.or.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU_European_Model_Sport.pdf).
- The European Union and Sport. Legal and Policy Documents*, red. R.C.R. Siekmann, J. Soek, The Hague 2005.
- Goldstein J., *International Relations*, London 2004.
- Halgreen L., *European Sports Law. A Comparative Analysis of the European and American Models of Sport*, Aarhus 2004.
- Heinemann K., *History of Sport Sociology*, [w:] *Sport Science in Germany. An Interdisciplinary Anthology*, red. H. Haag, O. Grupe, A. Kirsch, Berlin 1992.
- Houlihan B., *Sport and International Politics*, London 1994.
- Houlihan B., *Sport, Policy and Politics. A Comparative Analysis*, London 1997.
- Hoye R., Nicholson M., Houlihan B., *Sport and Policy. Issues and Analysis*, Oxford 2010.
- Johnson A.T., Frey T.H., *Ownership versus Competition: Efficiency in Public Enterprise*, „Southern Economic Journal” 1992, vol. 73, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.1007/BF00145092>.
- Karczewski M., *Sport w stosunkach międzynarodowych. Wstęp do teorii*, Poznań 2012.
- Komisja Wspólnot Europejskich, *Biała księga na temat sportu*, Bruksela, 11 VII 2007, KOM(2007)391 wersja ostateczna, [online] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=PL>.
- Kowalczyk S., *Elementy filozofii i teologii sportu*, Lublin 2002.
- Krockow Ch., *Sport und Industriegesellschaft*, München 1972.

- Lösche P., *Sportpolity, Sportpolitics und Sportpolicy als theoretische Annäherung an eine Sportpolitikwissenschaft*, [w:] *Sportpolitik Handbuch*, red. W. Tokarski, K. Petry, Hamburg 2010.
- Noll R., *Government and the Sports Business*, London 1974.
- Parrish R., *Sports Law and Policy in the European Union*, Manchester 2003.
- A People's Europe. Reports from the ad hoc Committee*, „Bulletin of the European Communities” 1985, Supplement 7, [online] <http://core.ac.uk/download/pdf/5074469.pdf>.
- Polus A., *Spółeczny konstruktywizm i problemy związane z badaniami relacji pomiędzy sportem a polityką międzynarodową*, [w:] *Sport w stosunkach międzynarodowych*, red. tenże, Toruń 2009.
- Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2011-2014*, Dz.U. UE C 162/01, 1 VI 2011.
- Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich, zebranych w Radzie dnia 21 maja 2014 r., w sprawie planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2014-2017*, Dz.U. UE C 183/03, 14 VI 2014.
- Roche M., *Mega-Events and Modernity. Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*, London 2000.
- Siekman R.C.R., *Introduction to International and European Sports Law. Capita Selecta*, The Hague 2012.
- Special Eurobarometer 412 „Sport and Physical Activity”. Report*, 5 III 2014, [online] [ec.europa.eu/public\\_opinion/archives/ebs/ebs\\_412\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf).
- Tokarski W., *Sportpolitik. Theorie- und Praxisfelder von Governance im Sport*, Köln 2006.
- Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dz.U. UE C 326, 26 X 2012.
- Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy*, Dz.U. UE C 310, 16 XII 2004.
- Weatherill S., *European Sports Law. Collected Papers*, The Hague 2014.